

TAFANERÍAS

Com hem vist en l'entrega anterior, el 16 de gener de 1879, el ministre de Governació va anunciar que la vaga dels colons estava «terminada», però en realitat s'havia intensificat la repressió. Es van detindre més de 20 persones al Grau i moltes altres van ser empresonades a les Torres de Serrans. El 12 de febrer, la corbeta «África» va deportar 76 persones a les Illes Balears.

Malgrat la versió oficial triomfalista, la resistència continuava. La premsa debatia si era un moviment secular o influenciat pel socialisme i la Internacional. A finals de gener, els llogaters es van reunir en una junta per demanar la condonació del 75% dels endarreriments i una rebaixa considerable dels lloguers.

La reunió es va celebrar a casa de José Bau Pastor (diputat provincial i fabricant de naips) al carrer Villena, amb participació d'alcaldes pedanis i el senyor Albors. A finals de gener la tensió va créixer, i el ministre va reconèixer que dos grans propietaris impediessin qualsevol acord de mediació. La premsa, fent costat als grans propietaris, s'oposà a qualsevol acord. Sembla que les detencions continuaren i més llogaters foren traslladats a les Torres de Serrans. També s'informà de l'embargament a 76 llauradors.

És possible que l'activitat conciliadora del diputat José Bau en aquest assumpte estiguera darrere d'un fosc incident que esdevingué al febrer de 1879: un enfrontament personal entre Bau i Teodoro Llorente, aleshores director de Las Provincias i també diputat provincial. Las Provincias havia publicat que els llogaters tenien una mena de direcció clandestina, que, segons el mitjà, es reunien en determinats llocs. Potser el diputat de Llíria va entendre que el periòdic estava alineat amb l'ala dura dels propietaris i estava dinamitant els intents d'arribar a un acord. Bau fou condemnat a una multa de 30 pessetes per l'incident amb Llorente, que poc després dedicaria encesos versos als llauradors i a la barraca («casal de humils virtuts y honrats amors»).

A meitat del mes de febrer, la població era conscient que els llauradors empresonats serien deportats per vaixell. L'11 de febrer, una comissió de dones, mares i filles de colons s'entrevistà amb el governador, per sol·licitar-li que ajornara l'embarcament dels detinguts. El governador no accedí i finalment s'informà que setanta-sis llauradors havien sigut deportats, encara que, com es veurà, en serien molts més. Fou una decisió governativa i no l'execució de sentències judicials. De fet, a meitat del mes de febrer, els jutges encara estaven demanant la compareixença dels propietaris perquè prestaren declaració. Encara que no havia acabat la instrucció, el jutjat va obrir causa criminal contra els deportats, que, fora-

Entrega 125

Els deportats per la vaga dels colons arribaren a València el 9 d'agost. La premsa informà que havien tornat seixanta-cinc de Maó, on havien quedat cinc més i nou a Palma.

Noranta-tres llauradors valencians deportats a les Illes Balears (1879) / 3^a i última part

FRANCESC J. HERNÁNDEZ
València

1. Villa Carlos (Menorca), lloc de deportació dels llauradors valencians (gravat de l'època: Die Balearen). 2. Pedrera de pedra tosca d'Alcaufar, segons Die Balearen. 3. Conreus de l'arròs. 4-6. Fotografies de Jules Ainaud de la Casa de Jean Laurant, València maig-juliol de 1870. 5. Conreu de la xufa. 7. Un llaurador. 8. Conreu del cànem.

gitats a les Balears, naturalment no podien ni tan sols escollir advocat, essent privats del dret a la defensa.

La Lliga de Propietaris (que tant es presentava com a Lliga de Contribuents) publicà un voluminós informe «Sobre la condición legal de la Propiedad agrícola» (la majúscula n'és significativa) i el conflicte entrà en una nova fase, en el qual la vaga ja semblava derrotada. El governador fou cridat a Madrid pel ministre de Governació, probablement pel conflicte que havia sorgit entre Bau i Llorente.

A principis de març del 1879, la

premsa informà de la situació dels deportats a l'illa de Menorca: «Los 76 individuos que con motivo de la huelga, de colonos fueron deportados de Valencia y conducidos a las Baleares, han encontrado alojamiento en el poblado llamado Villacárlos, arrabal de Mahón construido por los ingleses a la orilla de la bahía. Todas las mañanas atraviesan en grandes barcasas la bahía de Mahón para ir a trabajar en la Mola los que han aceptado trabajo, que es la gran mayoría de los deportados, ganando un jornal de 8 á 10 rs. [reales], con el que desahogadamente pueden ayudar á su manutención».

Els treballs, als qual es refereix el fragment, eren obres en la fortalesa d'Isabel II, coneguda com La Mola, una ocupació que sembla que havia sigut acordada pel governador interí de l'illa i l'autoritat militar. La fortalesa ja es donava per finalitzada, per la qual cosa hem de suposar que els colons valencians es dedicaren a obres complementàries, com ara les que es licitaren el maig per portar pedra tosca des de la pedrera de La Mola fins a la fortalesa.

Al març de 1879 fou nomenat Bartolomé Romero Leal com a nou governador de València. Una comis-

sió de propietaris s'entrevistà amb el nou governador per dir-li que la mobilització «aunque parece dominada no ha sido del todo vencida y se conserva latente».

En l'època del pagament de l'estiu i potser per la por que el conflicte revifara, Las Provincias publicà un article elogiós sobre la saviesa dels colons valencians. I en juliol, potser quan havien comprovat que s'havien produït els pagaments, la Lliga de Propietaris proposà la tornada dels deportats, tal vegada per no mantindre una situació irregular (no n'hi havia sentència condemnatòria) que poguera excitar els ànims dels llauradors.

El governador, Rafael Bethencourt y Mendoza, va transmetre la petició al ministre de Governació, que, segons la premsa, estava disposat a atendre la demanda. El ministre Romero Robledo havia sigut substituït per Francisco Silvela durant un breu període (entre març i juny) i tal vegada això afavorí en ell que contemplara la petició dels propietaris amb bons ulls. També el fet que dos diputats valencians Pascual Dasí, vescomte de Bétera i amb propietats agrícoles, i Ramón Aranaz, també empresari, s'entrevistaren amb el ministre. Las Provincias parlà de «buenas esperanzas». El 31 de juliol, una real ordre del govern indultà els llauradors, encara que no hi ha constància al butlletí oficial. En realitat no seria pròpiament un indult, perquè no n'hi havia condemna. Tal vegada fou més bé una resolució governativa interna, perquè s'aixecara la mesura de deportació. Això explica també perquè no n'hi ha una llista dels deportats.

El dia 5 d'agost, la Gaceta de Madrid publicà la substitució del governador Rafael Bethencourt per Francisco J. Camuño (que a final d'any seria substituït per José Botella).

Els deportats arribaren a València el 9 d'agost. La premsa informà que havien tornat seixanta-cinc de Maó, on havien quedat cinc més i nou a Palma. En total, per tant, els deportats haurien sigut setanta-nou. En les notícies del 12, però, pràcticament es duplicà la quantitat de llauradors que havien quedat a les illes: «Veintiocho colonos de Valencia de los que fueron desterrados a Mahón no han podido utilizar el beneficio del indulto por hallarse enfermos». En total, per tant, serien noranta-tres els deportats. El fet que un 30% estiguera malalt resulta indicatiu de les condicions que patiren.

En el resum de l'any, mes a mes, de l'Almanaque de Las Provincias del 188, podem llegir en arribar a l'agost: «Los labradores huelguistas, deportados á Mahón, llegan á Valencia, y vuelven al seno de sus familias, sin que se altere la tranquilidad de la huerta: el conflicto queda terminado».